

Η ιστορική επίσκεψη του Ελευθερίου Βενιζέλου στην Κομοτηνή το έτος 1930

Κατά την διάρκεια επίσκεψή μας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο ευρέθη η ευκαιρία, όπως πάντα, να επισκεφθούμε με έναν μητροπολίτη του θρόνου κάποιο γνωστό παλαιοβιβλιοπωλείο της Πόλεως, προκειμένου να αγοράσουμε σπάνιας ιστορικής αξίας βιβλία, τα λεγόμενα παλαίτυπα. Εκεί ξαφνικά ανακαλύψαμε ένα βιβλίο με τίτλο «Η ιστορική περιοδεία του πρωθυπουργού κ. Ελ. Βενιζέλου ανά την βόρειον Ελλάδα και το Άγιο Όρος». Σε αυτό περιλαμβάνεται και η λεπτομερέστατη περιγραφή της επισκέψεως του εθνάρχου Ελ. Βενιζέλου στην πόλη μας την 6η και 7η Μαΐου του 1930.

Δημοσιεύουμε λοιπόν σήμερα με κάθε λεπτομέρεια γεγονότα, ονόματα και φωτογραφίες από εκείνη την ιστορική και μοναδική επίσκεψη του εθνάρχου και πατέρα της Ελλάδος στον αγαπημένο τόπο μας, στην Κομοτηνή, στο νομό Ροδόπης. Ύστερα λοιπόν από την θριαμβευτική νίκη στις εκλογές του έτους 1928 ο Ελευθέριος Βενιζέλος εξελέγη και πάλι πρωθυπουργός της Ελλάδος και απεφάσισε να επισκεφθεί και το ακρότατο σημείο της ελληνικής επικράτειας, την Δυτική Θράκη. Αφού, αρχικά, επεσκέφθη το Διδυμότειχο, την Ορεστιάδα και το Σουφλί, κατευθύνθηκε δια της σιδηροδρομικής γραμμής προς το νομό Ροδόπης και την πρωτεύουσά του, την Κομοτηνή.

Πανηγυρική υποδοχή από τους κατοίκους της Ροδόπης

Ο ενθουσιώδης αποχαιρετισμός των κατοίκων της Αλεξανδρουπόλεως έγινε θριαμβευτικός χαιρετισμός και πανηγυρική υποδοχή από τους κατοίκους του νομού Ροδόπης. Καθ' όλη την διαδρομή προς την τότε έδρα της Γενικής Διοικήσεως Θράκης στην Κομοτηνή, αντιπρόσωποι των κοινοτήτων και πολυάριθμοι χωρικοί είχαν κατέλθει στους σταθμούς με τις σημαίες τους και χαιρετούσαν με απερίγραπτο ενθουσιασμό τον Ελ. Βενιζέλο. Πλήθος κόσμου απ' όλη την γύρω περιφέρεια είχε συγκεντρωθεί στον σταθμό της Μέστης, όπου είχε στηθεί και θριαμβευτική ασίδα.

Εκεί είχαν προσέλθει και οι αντιπρόσωποι της ιστορικής και μητροπολιτικής κωμοπόλεως Μαρώνειας, η οποία είχε καταστραφεί κατά τον πρώτο πόλεμο και επρόκειτο ήδη με εντολή της κυβερνήσεως για ανοικοδομηθεί. Ο αντιπρόσωπος της Μαρώνειας κ. Κωνσταντινίδης και ο πρόεδρος κ. Τσακίρης προσεφώνησαν τον Ελ. Βενιζέλο και εξέφρασαν την «τυφλήν εμπιστοσύνην» του λαού της Θράκης προς το πρόσωπό του. Υποκάτω της ασίδος είχαν παραταχθεί κυρίες και δεσποινίδες της περιφέρειας, οι οποίες

έφεραν περίεργες συμβολικές αμφιέσεις και διάφορες επιγραφές με εθνικό περιεχόμενο.

Καθ' όλη την διαδρομή ο εθνάρχης εδέχτο επιτροπές γεωργών και κτηνοτρόφων και συζητούσε μαζί τους για την επικρατούσα τότε κατάσταση της τοπικής γεωργικής παραγωγής στην περιφέρεια της θρακικής γης. Ο Ελ. Βενιζέλος μαζί με την συνοδεία του έφθασε στις 11 το πρωί της 6ης Μαΐου 1928 στην πόλη της Κομοτηνής, όπου σύσσωμος ο πληθυσμός μαζί με τις επίσημες αντιπροσωπείες των κοινοτήτων του νομού, τον υπεδέχθη ενθουσιωδώς.

Υποδοχή στην Κομοτηνή

Στην υποδοχή, πλην των διοικητικών και στρατιωτικών αρχών της πόλεως, έλαβαν μέρος: Ο δήμαρχος Κομοτηνής κ. Σοφοκλής Κομνηνός, οι πάρεδροι, ο πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου, ο πρόεδρος του Εφετείου Θράκης, ο αντιπρόεδρος και ο γραμματέας του Εφετείου, ο εισαγγελεύς Εφετών και Πρωτοδικών με τους αντίστοιχους γραμματείς, ο διοικητής της χωροφυλακής με όλες τις αστυνομικές αρχές, ο διευθυντής του ταχυδρομείου και του τηλεγραφείου, ο επιθεωρητής μέσης εκπαίδευσης, οι γυμνασιάρχες με τους συλλόγους των καθηγητών, ο επιθεωρητής κατωτέρας εκπαίδευσης μαζί με τους διευθυντές και δασκάλους των δημοτικών σχολείων, οι διευθυντές των ξένων σχολών, ο διευθυντής του τότε λειτουργούντος Ισραηλιτικού σχολείου, ο διευθυντής του εθνικού αγροτικού οικοτροφείου, ο πρόεδρος του δημοτικού νοσοκομείου, ο πρόεδρος του καπνεμπορικού συλλόγου, ο πρόεδρος του δικηγορικού συλλόγου, ο πρόεδρος του φαρμακευτικού συλλόγου και ο πρόεδρος του Ιατρικού συλλόγου.

Επίσης έλαβαν μέρος οι πρόεδροι, αντιπρόεδροι και σύμβουλοι 36 κοινοτήτων και χωριών του νομού Ροδόπης. Στον σταθμό της Κομοτηνής και εν μέσω ζητωκραυγών και ενθουσιωδών εκδηλώσεων του πλήθους, ο φιλελεύθερος δήμαρχος Κομοτηνής κ. Σοφοκλής Κομνηνός προσεφώνησε τον Ελ. Βενιζέλο, ευχηθείς το «ως ευ παρέστη» και ετόνισε την χαρά του λαού της πόλεως και του νομού για την επίσημη επίσκεψή του στην Κομοτηνή.

Μετά την προσφώνηση του δημάρχου και την απάντηση του Βενιζέλου, κάποιος έφηβος μαθητής απεσπάθη των συνομηλίκων του και αφού πλησίασε εκ μέρους των συμμαθητών του λέγοντας «ότι βλέπει εκ του πλησίον τον μεγάλο πολιτικόν άνδρα, του οποίου τα κατορθώματα η νεολαία διδάσκεται εις τα σχολεία αυτής». Συγκινημένος τότε ο Ελ. Βενιζέλος απήντησε και ευχήθηκε «όπως η νέα γεννεά γίνη καλλιτέρα και ευτυχεστέρα της σημερινής προς δόξαν του έθνους και της πατρίδος».

Ο Σεβασμιώτατος τότε μητροπολίτης Μαρωνείας Άνθιμος Σαρρίδης (1922-1938) ετέλεσε κατόπιν αγιασμό, ευχαρίστησε τον κ. Βενιζέλο δια την τιμή της επισκέψεως και τον εκάλεσε να καταθέσει αργότερα τον θεμέλιο λίθο ενός νέου ναού της πόλεώς μας. Ο πρωθυπουργός ευχαρίστησε τον μητροπολίτη και ακολούθως συνοδευόμενος από τα μέλη της πολυπληθούς συνοδείας του κατευθύνθηκε στο Διοικητήριο, όπου έγινε παρουσίαση των αρχών, βουλευτών και μουσουλμάνων γερουσιαστών, οι οποίοι εδήλωσαν ότι “ήταν πλήρως ευχαριστημένοι και ικανοποιημένοι από την ελληνική διοίκηση”.

Έπειτα προσήλθε το δημοτικό συμβούλιο της πόλεως, ο μουφτής, οι εκπρόσωποι της μουσουλμανικής, αρμενικής και ισραηλιτικής κοινότητας της Κομοτηνής και εχαιρέτισαν τον πρωθυπουργό. Τα σέβη τους υπέβαλαν επίσης ο Τούρκος πρόξενος, ο πρόεδρος της χριστιανικής και μουσουλμανικής επιτροπής και οι πρόεδροι του εμπορικού επιμελητηρίου και του καπνεμπορικού συλλόγου, οι οποίοι επέδωσαν και υπομνήματα στον πρωθυπουργό με διάφορα οικονομικά και αναπτυξιακά αιτήματα.

Το εμπορικό επιμελητήριο εξήτησε την προστασία της εγχωρίου παραγωγής και την θέσπιση νόμου για την κατανάλωση εγχώριου σίτου.

Ο Βενιζέλος τότε απήντησε: “Προτιμώ ο κόσμος να τρώγη μαύρο ψωμί, διότι είναι υγιεινότερον. Προσπαθήστε να κτυπήσετε τας προλήψεις του κόσμου, προτιμώντας το άσπρο ψωμί, δίδοντες το εγχώριον ευθηνότερον. Περί του καπνικού ζητήματος, αιτηθέντος όπως, εφαρμοσθή ο γνωστός νόμος της μικροκαλλιέργειας, μελετώμεν να χαράζωμεν μίαν καπνικήν πολιτικήν συμφέρουσαν”.

Ακολούθως το σώμα των αξιωματικών υπό τον διοικητήν στρατηγόν κ. Κωνσταντίνον Βλάχον εχαιρέτισε τον κ. πρωθυπουργό, ο οποίος τους συνεχάρη διότι ήταν αφοσιωμένοι στο υψηλό καθήκον τους και ετόνισε ότι “ο στρατός είναι προπαρασκευαστική σχολή πολέμου και αναγνωρίζω ότι εργάζεσθε δια να προστατεύσετε την ελευθερίαν της χώρας αν, ο μη γένοιτο, παραστή τοιαύτη ανάγκη”.

Και αλλού περί του ελληνικού στρατού είπε: “Όταν χαιρετάτε εν τω προσώπω μου τον ελευθερωτήν, πρέπει να σας υπενθυμίσω, ότι εις την ευγνωμοσύνην δια την απελευθέρωσιν πρέπει να περιλαμβάνεται πλησίον του πολιτικού ηγέτου και ο στρατός, ο οποίος υπήρξεν άξιος της πατρίδος, εις όλας τας περιστάσεις. Η επελθούσα καταστροφή δεν οφείλεται εις τον στρατόν, οφείλεται εις τον πολιτικόν κόσμον της Ελλάδος”.

Καθόλη την διάρκεια της επισήμου ακροάσεως των τοπικών αρχών υπό του Ελ. Βενιζέλου, χιλιάδες κόσμου συγκεντρώθηκαν στη πλατεία του διοικητηρίου ζητωκραυγάζοντας και ζητώντας να δουν και ν’ ακούσουν τον πρωθυπουργό. Τότε ο Ελ. Βενιζέλος εξήλθε στον εξώστη όπου ομίλησε με λίγα λόγια στον λαό της Κομοτηνής, τον οποίο ευχαρίστησε για την μοναδική και λατρευτική του υποδοχή.

Ανακήρυξη Ε.Βενιζέλου ως επίτιμου πολίτη και δημότη Κομοτηνής

Στην συνέχεια ο δήμαρχος κ. Σοφ. Κομνηνός από του εξώστου του τότε δημαρχιακού μεγάρου ανακοίνωσε ότι ο Ελ. Βενιζέλος, ο κ. Μοργεντάου και η Αγγλίδα λαΐδη Κρόσφιλντ ανεκηρύχθησαν επίτιμοι πολίτες και δημότες της Κομοτηνής. Από το δημαρχείο ο Ε. Βενιζέλος κατευθύνθηκε στην Λέσχη Κομοτηνής, όπου παρετέθη επίσημον γεύμα προς τιμήν του. Σε αυτό παρεκάθησαν 150 περίπου πρόσωπα. Ο Δήμαρχος κ. Κομνηνός ήγειρε επίσημη χαιρετιστήρια πρόποση, ενώ ο Ε. Βενιζέλος είπε τα εξής:

“Καθ’ ην στιγμήν με χαιρετίζετε ως ελευθερωτήν της Θράκης επιβάλλεται να επιστήσω την προσοχήν σας εις τους πολιτικούς αγώνας του τότε κυβερνήτου αλλά και εις τα ανδραγαθήματα του εθνικού στρατού, όστις καθ’ όλον το διάστημα της μακράς περιόδου των εθνικών αγώνων έγγραψε ωραιότατας σελίδας της ιστορίας μας και υπήρξε καθ’ όλα άξιος των εθνικών προσδοκιών.

Μετά το πέρας των εθνικών αγώνων, ίδια δε της μικρασιατικής καταστροφής, η οποία ήτο φυσικόν να γεννήση την μεταπολεμικήν ασθένειαν, ως και εις όλα τα έθνη, προπαντός τα ηττηθέντα, ήτο φυσικόν κατά τους πρώτους χρόνους να λησμονηθούν οι αγώνες του εθνικού στρατού και να εμφανισθή μία ψυχρότης μεταξύ στρατού και έθνους, προ πάντων ενεφανίσθη η ψυχρότης αύτη εκ του γεγονότος ότι εις τον στρατόν όπως και εις τους πολιτικούς, υπήρχον ή μάλλον υπήρξαν οι νοσηρώς επιδιώκοντες την δόξαν, οι οποίοι κατέλαβον δια της επιβουλής την αρχήν. Αι πολιτικάί ελευθερίαί σήμεραν του ελληνικού λαού είναι βέβαιον, ότι είναι κατωχυρωμέναί κατά τρόπον, ο οποίος πάντα μικροφιλόδοξον θα σταματήση προ της ιδέας ότι δύναται να επιβουλευθή αυτάς.

Δια τούτο, ενόμισα, ότι την στιγμήν αυτήν, όταν χαιρετάτε εν τω προσώπω μου τον ελευθερωτήν, έπρεπε να σας υπενθυμίσω, ότι εις την ευγνωμοσύνην δια την απελευθέρωσιν, πρέπει να περιλαμβάνεται πλησίον του πολιτικού ηγέτου και ο στρατιωτικός παράγων ο οποίος, επαναλαμβάνω, υπήρξε τόσον άξιος της πατρίδος εις όλας τα περιστάσεις αυτάς των τελευταίων αγώνων.

Διότι δια της πολιτικής προβλέψεως και της στρατιωτικής ανδραγαθίας, κατωρθώσαμεν να πραγματοποιήσωμεν τας πλέον παρατόλμους, δύναται τις να είπη, εθνικάς διεκδικήσεις.

Η καταστροφή η επελθούσα δεν οφείλεται εις τον στρατόν, οφείλεται εις τον πολιτικόν κόσμον της Ελλάδος. Λέγω πολιτικόν κόσμον της Ελλάδος χωρίς να περιλαμβάνω την εκπεσούσαν δυναστείαν, διότι αληθινά φρονώ ότι η ευθύνη η μεγαλυτέρα οφείλεται εις τους πολιτικούς και ουχί εις την δυναστείαν. Δεν είνε, λοιπόν, υπεύθυνος ο ελληνικός στρατός, διότι υπό τας περιστάσεις υφ’ ας αφέθη εις το εσωτερικόν της Μικράς Ασίας

εγκαταλελειμμένος, ακούων εις την προπαγάνδαν της ηττοπάθειας, εκάμφθη και ηττήθη.

Αφ' ης στιγμής διεκόπησαν οι δεσμοί της συμμαχίας με τας δύο δυτικές μεγάλας δυνάμεις, η καταστροφή της Μικράς Ασίας ήτο μοιραία, τίποτε δε δεν ήτο ικανόν να την προλάβη. Ο εθνικός στρατός, λοιπόν, δεν ευθύνεται». Ο Ελ. Βενιζέλος κατέληξε ότι η προσοχή της κυβερνήσεως στρέφεται στην ικανοποίηση του καπνικού και κτηνοτροφικού ζητήματος. Εξέφρασε δε την χαρά του για την ανακήρυξή του ως επιτίμου δημότου της Κομοτηνής και για την παλλαϊκή υποδοχή του λαού της Ροδόπης. Στην συνέχεια έλαβε τον λόγο ο τότε γενικός διοικητής Θράκης κ. Μοργκεντάου, η φιλέλληνη λαίδη Κρόσφιλδ και ο τότε γερουσιαστής και μετέπειτα δήμαρχος Θεσσαλονίκης Χαρίσιος Βαμβακάς.

«Είμεθα πτωχοί, αλλ' εργαζόμενοι, θα φθάσωμεν τον επιδιωκόμενον σκοπόν»

Το απόγευμα ο Ελ. Βενιζέλος, ύστερα από πρόσκληση του τότε μητροπολίτου Μαρωνείας Ανθίμου (1922-1938), κατέθεσε τον θεμέλιον λίθο του νυν περίλαμπρου Ιερού ναού της Του Θεού Σοφίας Κομοτηνής και τον θεμέλιο λίθο δύο δημοτικών σχολείων (το ένα πιθανώς να είναι το 3ο δημοτικό σχολείο της πόλεώς μας).

Στις δύο παραπάνω τελετές παρευρέθησαν ο δήμαρχος, οι βουλευτές Ροδόπης και Έβρου, ο υπουργός Πρόνοιας, πλήθος ιερέων της μητροπόλεως και πολύ λαός. Στους αγρότες, που ήταν παρόντες ο Ελ. Βενιζέλος είπε: «ολόκληρος η προσοχή της κυβερνήσεώς μας εστράφη εις την ανάπτυξιν των πλουτοπαραγωγικών δυνάμεων της χώρας. Εστράφη κυρίως η προσοχή μας προς την γεωργίαν, την βιομηχανίαν, την κτηνοτροφίαν, την εκπαίδευσιν, την χρηστήν διοίκησιν και την υγείαν του λαού...

Μη παρασύρεσθε από τους απαισιόδοξους, οι οποίοι σας λένουν ότι θα καταστραφώμεν. Είμεθα πτωχοί, αλλ' εργαζόμενοι, θα φθάσωμεν τον επιδιωκόμενον σκοπόν».

Επαφές με μουσουλμανικούς φορείς

Τέλος, ο Ελ. Βενιζέλος πριν αναχωρήσει για την Ξάνθη εδέχθη σε ακρόαση τον Μουφτή Μεχμέτ Νεζάτ, τον πρόεδρον της ελληνικής μουσουλμανικής κοινότητας Κομοτηνής, τους Έλληνες μουσουλμάνους βουλευτές και τον υπεύθυνον σε ζητήματα της μουσουλμανικής μειονότητας κ. Στυλιανόπουλο. Οι μουσουλμάνοι εκπρόσωποι εξέφρασαν στον πρωθυπουργό της ειλικρινή χαρά τους για την άφιξή του και την ευγνωμοσύνη και αφοσίωση των Ελλήνων μουσουλμάνων τόσο προς την κυβέρνηση, όσο και προς το

πρόσωπο του Ελ. Βενιζέλου δια την ειλικρινή και αμερόληπτη υποστήριξη την οποία παρείχε το ελληνικό κράτος στο μουσουλμανικό στοιχείο. Έτσι, ολοκλήρωσε την επίσκεψή του ο εθνάρχης Ελ. Βενιζέλος στην πόλη μας και συνέχισε την περιοδεία του στην Ξάνθη.